

MAVZU: ANTIBIOTIKLAR: ULAR NIMA VA ULARNI QANDAY ISHLATISH KERAK

Davronova Sayyoraxon Isroilovna

Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi texnikumi

Farmakologiya va repseptura fani o'qituvchisi

Antibiotiklar to'g'ri ishlatilganda juda foydali va muhim dorilardir. Ular bakteriyalar kelib chiqqan infeksiyalar va kasalliklarga qarshi kurashadi. Mashhur antibiotiklar: penitsillin, tetratsiklin, streptomitsin, levomitsetin va sulfanilamidlardir. Turli antibiotiklar har xil yo'llar bilan ma'lum infeksiyalarga qarshi kurashadilar. Barcha antibiotiklarning ishlatilishida o'ziga yarasha xavfi bor, lekin ba'zilari boshqalariga nisbatan xavfliroq. Antibiotiklarni tanlash va ishlatishda juda ehtiyotkor bo'ling.

Antibiotiklarning turlari ko'p va ular turli firmalar tomonidan berilgan turli nomlar bilan sotiladi. Bundan sarosimaga tushish mumkin. Fenoksimetilpenitsillin Ampitsillin Doksitsiklin Sulfamtoksazol+ Trimetoprim Gentamitsin Levomitsetin Eritromitsin Sefotaksim Siprofloksatsin Fenoksimetilpenitsillin Ampitsillin T-doksi T-iseptol va boshqalar Gentamitsin Levomitsetin Eritromitsin Klaforan Sifloks Eslatma: Ampitsillin penitsillinning bir turi bo'lib, oddiy penitsillinlarga nisbatan bakteriyalarning ko'p turlarini o'ldiradi. Agar siz dorining fi rma tomonidan berilgan

nomini bilsangiz-u, qaysi guruhga kirishini bilmasangiz, shishacha yoki qutidagi kichik harfl i yozuvlarni o`qing yoki dorixona xodimlaridan so`rang. Masalan: sizda „Trixopol” degan dori bor, lekin uning nimaligini bilmayapsiz, kichik harfl i yozuvini o`qing. Unga ko`ra „Metronidazol” ekan. Antibiotikning qaysi guruhga kirishini, qaysi kasalliklarga qarshi ekanligini va uni xavfsiz ishlatish uchun qanday ehtiyot choralariga rioya qilishingiz kerakligini bilmay turib hech qachon ishlatmang.

ANTIBIOTIKLARNI ISHLATISHGA DOIR UMUMIY YO`L-YO`RIQLAR

1. Agar siz antibiotikning qanday ishlatilishini va qanday infeksiyalarga qarshi kurashishini aniql bilmasangiz, uni ishlatmang.
2. Siz davolamoqchi bo`lgan infeksiyaga qarshi faqat tavsiya etilgan antibiotikni ishlatting.
4. Antibiotiklarni faqat tavsiya qilingan miqdorlarda ishlatting (ko`p ham emas, oz ham emas). Antibiotik miqdori kasallik va bemorning yoshi va vazniga bog`liq.
5. Agar antibiotik tabletkalarini ichib yaxshi natijaga erishsangiz, hech qachon ularning ukolini olmang. Faqat juda zarur bo`lib qolgandagina ukol oling.
6. Kasallik belgilari to`la yo`qolib ketgunga qadar antibiotiklar ichishni to`xtatmang. Isitma yoki kasallikning barcha belgilari yo`q bo`lib ketgandan so`ng ham dori ichishni kamida yana 2 kun davom ettiring. (Sil, moxov kabi ba`zi kasalliklar bemor yaxshi bo`lib qolganidan keyin ham, dorini oylar yoki yillar davomida qabul qilishi kerak. Har bir kasallik xususida berilgan yo`l-yo`riqlarga rioya qiling.)

7. Agar antibiotik toshma, qichishish, nafas qiyinlashishi yoki boshqa jiddiy ta`sirlar sababchisi bo`lsa, uni qabul qilishni to`xtating va siz butun hayotingiz davomida bu dorini qayta ishlatmasligingiz kerak.

8. Antibiotiklarni juda zarur paytlardagina ishlatning. Antibiotiklarning ko`p qabul qilinishi, infeksiyaga qarshi kurashadigan kuchining pasayishiga olib kelishi mumkin.

1. Penitsillin yoki ampitsillin ukollarini qilayotganingizda allergik ta`sirlarga qarshi kerak bo`ladigan Adrenalin (epinefrin) ampulalari doim tayyor tursin.

2. Penitsillinga allergiyasi bor odamlar eritromitsin yoki sulfanilamidlar kabi boshqa antibiotiklarni ishlatsin.

3. Ta`sir doirasi keng - tetratsiklin, ampitsillin yoki boshqa antibiotiklar o`rniga ta`sir doirasi tor- penitsillin yoki boshqa antibiotiklar ishlatilish mumkin bo`lsa, ta`sir doirasi keng antibiotiklarni ishlatmang Ta`sir doirasi keng antibiotiklar ta`sir doirasi tor xillariga nisbatan ko`plab bakteriya turlariga qarshi kurashadi. Shuning uchun ular bizning organizmimizga foydali ba`zi bakteriyalarni ham o`ldirishi mumkin

4. Levomitsetinni faqat og`ir yoki hayot uchun xavfli, ich terlama kabi ma`lum kasalliklarga qarshi ishlatning. U xavfli dori. Hech qachon uni oddiy kasalliklar uchun ishlatmang. Yangi tug`ilgan bolalarga ham bermang (faqat ko`k yo`taldan tashqari

5. Hech qachon tetratsiklin yoki levomitsetin ukollarini olmang. Ular ichilganda xavfsizroq, og`riqsizroq va ba`zi hollarda ukollardan ham foydaliroqdir.

6. Tetratsiklin yoki siprofloksatsinni (sifloks, siprolet) homilador ayollar hamda bolalarga bermang. Bular yangi tish va suyaklarni shikastlashi mumkin

7. Aminoglikozidlar guruhiga kiruvchi (kanamitsin va gentamitsinlar ham) dorilar ancha zaharli. Ko`pincha ularni yengil infeksiyalarga tavsiya qiladilar, bunda ularning zarari foydasidan ko`proqdir. Ularni faqat jiddiy kasalliklarga qarshi tavsiya qilingan bo`lsa ishlatning. Lekin bularni shamollash, gripp va oddiy oddiy kasalliklariga qarshi hech qachon ishlatmang.

8. Ampitsillin kabi antibiotiklar foydali bakteriyalarni o`ldiradilar. Qatiq yoki tvorog iste`mol qilish o`ldirilgan foydali bakteriyalarni yangilanishiga va organizmning tabiiy balansini qayta tiklashga yordam beradi (keyingi betga qarang).

9. Qatiqni iste`mol qilish, ampitsillin kabi antibiotiklar qirib tashlagan kerakli bakteriyalarni qayta tiklashga yordam beradi va tanadagi tabiiy bakterial muvozanatni yaxshilaydi Ko`pgina oddiy infeksiyalarni antibiotiklar bir yoki ikki kun ichida davolay boshlaydi.

Agar antibiotik yordam bermayotgan bo`lsa, buning sababi quyidagi holatlar bo`lishi mumkin:

1. Kasallik siz o`ylagan kasallik bo`lmasligi mumkin. Siz foydasiz dori ishlatayotgan bo`lishingiz mumkin. Kasallikni aniq bilib olishga va dorini to`g`ri ishlatishga harakat qiling.

2. Antibiotik miqdori noto'g'ri bo'lsa, uni tekshiring.

3. Bakteriya bu antibiotikka chidamli bo'lib qolgan bo'lsa, dori ularni o'ldira olmaydi. O'sha kasallik uchun taklif qilingan boshqa antibiotiklarni ishlatib ko'ring.

4. Siz kasallikni davolashni yetarli darajada bilmayotgandirsiz. Holat jiddiylashayotgan yoki og'irlashayotgan bo'lsa mutaxassisdan tibbiy maslahat oling.

1. Zaharlanish va ta'sirchanlik. Antibiotiklar nafaqat bakteriyalarni o'ldiradi, shuningdek, organizmga uni zaharlash yoki allergik ta'sir ko'rsatish orqali zarar yetkazishi ham mumkin. Kerak bo'lmagan antibiotiklarni ishlatish sababli har yili ko'plab odamlar halok bo'ladilar.

2. Tabiiy muvozanatni buzishi. Organizmdagi hamma bakteriyalar ham zararli emas. Ba'zi bakteriyalar organizm normal ishlashi uchun kerak.

Ko'pincha antibiotiklar kerakli bakteriyalarni ham zararlilariga qo'shib o'ldiradilar. Antibiotik berilgan bolalarning og'izlarida yoki terisida ba'zan zamburug' kasalliklari (po'panak, rivojlanadi. Buning sababi, antibiotiklar zamburug'larni nazorat qilib turuvchi bakteriyalarni o'ldiradilar. Shu sababdan, ampitsillin va ta'sir doirasi keng bo'lgan boshqa antibiotiklar ishlatgan odamning bir necha kundan so'ng ichi o'tib qolishi mumkin. Antibiotiklar ovqatni hazm qilish uchun kerakli bakteriyalarni o'ldirib, ichaklardagi tabiiy muvozanatni buzishi mumkin.

3. Doriga chidamlilik. Antibiotiklar chegaralanishining asosiy sabablaridan biri shuki, Antibiotiklar kerak bo'lmagan paytlarda va takroran ishlatilsa, avji zarur bo'lib turgan maxalda ta'siri susayadi. Zarur bo'lmaganda antibiotiklarni ishlatmangiz, keyin juda kerak bo'lib qolganida ular sizga ta'sir qilmasligi mumkin. Bir xil antibiotik bilan hujum qilinaversa, bakteriyalar kuchliroq bo'la boshlaydi va bu antibiotikni ishlatganingizda bakteriyalar o'lmaydigan bo'lib qoladi. Natijada, ular antibiotikka chidamli bo'lib qoladi. Shuning uchun uzoq davolanilayotgan ich terlama kabi kasalliklarni davolash mushkullashib bormoqda. Masalan: Levomitsetin undan ko'ra xavfsizroq yoki u bilan bir xil ta'sir qiladigan boshqa antibiotik barham topadigan juda ko'p infeksiyalar yoki umuman antibiotik ichilmaydigan kasalliklarga qarshi ishlatilib kelmoqda.

Dunyodagi ko'pgina jiddiy kasalliklar antibiotiklarga chidamli bo'lib bormoqda. Buning eng asosiy sababi, antibiotiklarning oddiy kasalliklarda ham ko'plab ishlatilishidir. Agar antibiotiklar insonlarning hayotini saqlashni davom ettirishini xohlasak, ular ishlatiladigan doirani hozirgiga nisbatan chegaralash kerak. Bu esa ularning tibbiyot xodimlari va odamlarning o'zlari tomonidan qanchalik oqilona ishlatilishiga bog'liq. Ko'pgina oddiy infeksiyalar uchun antibiotiklar kerak emas. Oddiy teri infeksiyalari odatda sovun va suv, issiq kompress yoki ko'k dori (zelyonka) surtish bilan davolanishi mumkin. Nafas yo'llari oddiy infeksiyalari ko'p suyuqlik ichish, yaxshi sifatli ovqat va ko'p dam olish bilan eng yaxshi davolanishi mumkin. Ko'p ich ketishlar uchun antibiotiklarning hojati yo'q va ular hatto zararli

ham bo'lishi mumkin. Asosiysi, ko'p suyuqlik ichish va bola iste'mol qilganicha tez-tez ovqatlantirib turishdir. Organizm o'zi qarshi kurasha oladigan kasalliklarda antibiotiklar ishlatmang. Ularni kerak bo'lgunga qadar saqlab qo'ying.

Asosiy adabiyotlar:

1. Salixujayev Z. "Dori vositalari kullanmasi" Toshkent, 2015 yil.
2. Toshmuxamedova F.Sh., Aliyev X.U., Nizomov R.Z. "Umumiy farmakologiya va reseptura". Toshkent, Ilm ziyo, 2007 yil.
3. Sayfuddin Faxriddin o'g'li "Umumiy reseptura". Toshkent, Medisina, 2006 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. "Spravochnik Vidal". Toshkent, 2008 yil
2. Sayfuddin Faxriddin o'g'li "Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiya asoslari". Toshkent, 2006 yil.
3. "Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish". Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil
4. "Xavfsiz immunizasiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 (YuNISEF)..
5. Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni ". 2007 yil.

Internet saytlar:

1. www.histolchuvashia.com.
2. www.ziyo.net.
3. www.google.ru
4. www:uzssgzt.uz,
5. www: med.uz.